

Demokrat Parti Dönemi'nde Türk Diplomasi Araçlarına İki Örnek: Yabancı Devlet Adamlarına Verilen Fahri Hemşehrilik ve Fahri Doktora Payeleri

Temuçin Faik Ertan*
ORCID: 0000-0002-8782-7355

Bahattin Demirtaş**
ORCID: 0000-0001-8452-0019

Öz

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra dış politikada savunmacı ve ihtiyatlı bir yönetim anlayışı hâkim oldu. Bunu yaparken bir taraftan bölgesel barışa önem verildi, diğer taraftan da Doğulu ve Batılı ülkelerin devlet adamları ile dostluk köprüsü kurulmaya çalışıldı. İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar çok sayıda ülke ile işbirliği antlaşması imzalandı. Savaş yıllarında tarafsız bir tablo çizen Türkiye, Soğuk Savaş yıllarında Batı Bloku etrafında şekillendi. Böylelikle ABD ve SSCB merkezinde hâkim olan siyasi, askeri ve ekonomik rekabet, Türkiye'de de kendini hissettirmeye başladı. 1950'li yıllar Türkiye'de siyaset, ekonomi ve sosyal konularda olduğu kadar dış politika ve diplomasisi de bazı dönüşümlerin yaşandığı bir dönem oldu. Bu dönemde, yerel yönetimlerin, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin hükûmetle eş zamanlı yürüttüğü diplomasi, Türk dış politikasının görünmeyen gücü niteliğinde oldu. Böylece Soğuk Savaş ortamında küresel düzeyde bir kültürel diplomasi girişimine öncülük etmeye çalışan Demokrat Parti Hükûmetleri, devletin yumuşak gücünün daha da etkin bir şekilde hissedilmesine katkı sağlamak istedi. Bu çalışmada dünyadaki değişime eş zamanlı olarak Türkiye'de diplomasinin iki aracının etkin bir şekilde nasıl kullanıldığı incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Demokrat Parti, diplomasi, fahri hemşehrilik, fahri doktora.

Gönderme Tarihi: 01/12/2021

Kabul Tarihi:30/12/2021

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara-Türkiye, temucin.f.ertan@ankara.edu.tr

** Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ankara-Türkiye, bahattin.demirtas@hbv.edu.tr

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Ertan, Temuçin Faik-Demirtaş, Bahattin. "Demokrat Parti Dönemi'nde Türk Diplomasi Araçlarına İki Örnek: Yabancı Devlet Adamlarına Verilen Fahri Hemşehrilik ve Fahri Doktora Payeleri." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.1708-1729.

Two Examples of The Turkish Tools of Diplomacy in The Period of The Democrat Party: The Distinctions of Honorary Citizenship And Honorary Doctorate Awarded to Foreign Statesmen

Temuçin Faik Ertan*
ORCID: 0000-0002-8782-7355

Bahattin Demirtaş**
ORCID: 0000-0001-8452-0019

Abstract

In Turkey, since the first years of the Turkish Republic, the Ottoman diplomacy understanding had to be maintained in some practices also in terms of organization and bureaucracy in the field of foreign policy. Defensive and prudent management approaches dominated Turkish foreign policy. While doing this, on the one hand, it attached importance to regional peace, and on the other hand, an attempt was made to establish a bridge of friendship with the statesmen of Eastern and Western countries. Until the Second World War, cooperation agreements were signed with many countries. Turkish foreign policy, which drew an unstable picture during the war years, was shaped around the Western Bloc during the Cold War years. Thus, the political, military and economic rivalry that was dominant in the center of the USA and the USSR began to make itself felt in Turkey as well. The 1950s were a period in which some transformations were experienced in foreign policy and diplomacy also in politics, economy and social issues in Turkey. In this period, diplomacy carried out by local governments, various non-governmental organizations, and universities simultaneously with the government became the invisible power of Turkish foreign policy. Thus, the Democratic Party Governments, trying to lead a global cultural diplomacy initiative in the Cold War environment, wanted to contribute to the soft power of the state to be felt even more effectively. In this study, it is examined how the two tools of diplomacy are used effectively in Turkey simultaneously with the change in the world.

Keywords: Turkey, Democrat Party, diplomacy, honorary citizenship, honorary doctorate.

Received Date: 01/12/2021

Accepted Date: 30/12/2021

*Professor, Ankara University, Turkish Revolution History Institute, Ankara-Turkey, temucin.f.ertan@ankara.edu.tr

**Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Polatlı Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Ankara-Turkey, bahattin.demirtas@hbv.edu.tr

You can refer to this article as follows:

Ertan, Temuçin Faik-Demirtaş, Bahattin. "Demokrat Parti Dönemi'nde Türk Diplomasi Araçlarına İki Örnek: Yabancı Devlet Adamlarına Verilen Fahri Hemşehrilik ve Fahri Doktora Payeleri." *Academic Journal of History and Idea*, 8-4, 2021, pp.1708-1729.

Два примера турецких дипломатических инструментов в эпоху Демократической партии: почетное гражданство и почетные докторские степени, присвоенные иностранным государственным деятелям

Темучин Фаик Эртан*
ORCID: 0000-0002-8782-7355

Бахаттин Демирташ**
ORCID: 0000-0001-8452-0019

Резюме

С первых лет существования Турецкой Республики понимание османской дипломатии должно было поддерживаться в некоторых практиках, а также в плане организации и бюрократии в области внешней политики. Оборонительный и осмотрительный подход к управлению доминировал во внешней политике Турции. При этом, с одной стороны, большое внимание уделялось региональному миру. С другой стороны, была сделана попытка навести мост дружбы с государственными деятелями стран Востока и Запада. До Второй мировой войны соглашения о сотрудничестве были подписаны со многими странами. Внешняя политика Турции, которая в годы войны рисовала нестабильную картину, формировалась вокруг Западного блока в годы холодной войны. Таким образом, политическое, военное и экономическое соперничество, господствовавшее в центре США и СССР, начало сказываться и в Турции. 1950-е годы были периодом некоторых преобразований во внешней политике и дипломатии Турции, а также в политике, экономике и социальных вопросах. В этот период дипломатия, осуществляемая местными правительствами, различными неправительственными организациями и университетами одновременно с правительством, стала невидимой силой внешней политики Турции. Таким образом, правительства Демократической партии, пытаясь возглавить глобальную инициативу культурной дипломатии в условиях холодной войны, хотели внести свой вклад в мягкую силу государства, чтобы она ощущалась еще более эффективно. В этом исследовании рассматривается, как два инструмента дипломатии эффективно используются в Турции одновременно с изменениями в мире.

Ключевые слова: Турция, Демократическая партия, дипломатия, почетное гражданство, почетный доктор.

Получено: 01/12/2021

Принято: 30/12/2021

*проф.Доктор, Институт истории турецкой революции Университета Анкары, Анкара-Турция, temucin.f.ertan@ankara.edu.tr

**Доц. Доктор Бахаттин Демирташ, Университет Анкары Хаджи Байрам, факультет искусств и наук Полатлы, исторический факультет, Анкара, Турция, bahattin.demirtas@hbv.edu.tr

Ссылка на статью:

Ertan, Temuçin Faik-Demirtaş, Bahattin. "Demokrat Parti Dönemi'nde Türk Diplomasi Araçlarına İki Örnek: Yabancı Devlet Adamlarına Verilen Fahri Hemşehrilik ve Fahri Doktora Payeleri." *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, ss.1708-1729.

Giriş

Devletlerarası ilişkilerin, tayin edilen daimi elçiler üzerinden yürütülmesi niteliğindeki modern diplomasi 15. yüzyılda İtalyan şehir devletlerinde ortaya çıkmıştı. Daha önce ise Antik Yunan'dan itibaren devletlerin birbirlerine geçici elçiler gönderdiği biliniyordu. 1815 Viyana Kongresi, Avrupa'da geçerli kamu hukukun uluslararası hukuka dönüşmesinde ve diplomasi kurallarının yerleşmesinde kilometre taşı oldu.¹ 20. yüzyılın başlarından itibaren ise diplomasi nitelik ve yöntem olarak değişim ve dönüşüme uğramasına neden olacak bir takım gelişmeler yaşandı. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte uluslararası ilişkilerde yeni diplomasi yöntemleri kullanılmaya başlandı. Bu yeni dönemde başka ülke ve toplumlara karşı kültürel olarak üstünlük kurma çabaları hız kazandı ve birçok devlet, kendi kültürlerini uluslararası düzeyde yaymak için büyük bir rekabete girişmeye başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Soğuk Savaş sonrasında ise diplomasi gerçek anlamda küreselleşti. Bu dönemde Sovyet komünist rejiminin aksine, Amerikan kültür yaşamının kalitesini, canlılığını ve çeşitliliğini yaymak amacıyla, kültürel programlar, kütüphaneler, eğitim alışverişi ve kültür ziyaretleri, hükümet dışı entelektüel yayımlar ve konferanslar gizlice desteklendi. Böylece dünyayı tehdit eden nükleer silahlanma ve devletler arasında artan kutuplaşma karşısında yeni önlemler alınmaya çalışılıyordu.²

1950'li yıllarla birlikte kültürel diplomasi adı verilen ve gittikçe önem arz etmeye başlayan, karşılıklı iletişim yoluyla dostluk ve barışa katkıda bulunmak isteyen politikaların sürdürülebilmesi için devletlerin belirlenmiş stratejileri olması gerektiği, özellikle bu hususları çalışan kurumlar ile yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve eşgüdümün sağlanması, bilgi ve görev paylaşımının güçlendirilmesi, stratejilerin de bu işbirliği ve eşgüdüm ağı içerisinde uygulanması gerekliliği daha çok anlaşıldı.³

Bu çalışmada Soğuk Savaş yıllarının en ağır yaşandığı bir dönemde bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de arayış içinde olunan yeni diplomasi anlayışlarından iki örnek üzerinde durulacaktır. Böylece Türk dış politikasının devlet dışı aktörlerinden yerel

¹ Fırat Purtaş, "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", *Gazi Akademik Bakış*, C.7, S.13, Ankara, 2013, s.3.

² Bkz. Ahmet Alemdar, "*Kültürel Diplomasi: Almanya ve Türkiye Örneği*", Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018.

³ F. Purtaş, a.g.m., s.2.

yönetimlerin ve üniversitelerin yürüttükleri etkin kültürel diplomasi ve bunun Türkiye'nin gücüne ve dış politikasına katkıları gösterilmeye çalışılacaktır.

1. Demokrat Parti Döneminde Dış Politika Eksenini

Demokrat Parti, 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler sonrasında iktidara geldi. Celal Bayar'ın cumhurbaşkanlığı ve Adnan Menderes'in başbakanlığında geçen bu dönemin ilk yıllarından itibaren Soğuk Savaş koşulları altında yürütülmekte olan dış politika uygulamalarına sadık kalındı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerikan dış yardım antlaşmalarına katılmak, Avrupa Konseyi, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlere üye olmak gibi adımları gerçekleştiren Türkiye, 1950 yılı içerisinde iki defa NATO (Kuzey Atlantik Paktı) üyeliği için başvuruda bulundu. Türkiye'nin NATO'ya girişi ile ilgili nihai karar, Kore Savaşı sonrasında alındı ve 1 Mart 1952 tarihinde NATO Karargâhına Türk bayrağı çekildi. NATO ittifakına dâhil olan Türkiye, 1953 yılı itibarıyla hem Ortadoğu'da, hem de Balkanlarda çok daha fazla aktif bir siyaset izleme amacındaydı. Ancak bu durum Atatürk döneminde olduğu gibi müstakil bir dış politika faaliyeti olarak değil, ABD ve Müttefiklerinin bölgesel çıkar politikalarına uyumlu olarak şekil almıştı. Bu çerçevede ilk olarak 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara Antlaşması sonrasında "Balkan Paktı" yürürlüğe girdi. Bu Pakt, üye üç ülkenin (Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya) çeşitli konularda işbirliğini, birbirlerinin aleyhine olacak ittifaklara girmemelerini ve çıkacak anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümünü öngörüyordu.

Türkiye'nin 1950'li yıllardaki temel dış politikası olan Batılılaşma arzusu ve Batı ile işbirliği durumu, onun Orta Doğu politikasının eğilimini ve durumunu da belirlemişti.⁴ Bu politika çerçevesinde ilk önemli adım 1954 yılında Türk-Pakistan Antlaşması ile atıldı. Aynı yıllarda Türkiye'nin Irak'la olan ilişkileri ise ABD'nin "yeşil kuşak projesi" kapsamında gelişmişti.⁵ 24 Şubat 1955 tarihine gelindiğinde ise Türkiye, İngiltere, Pakistan ve İran'ın üye olduğu "Bağdat Paktı" imzalandı. Orta Doğu'da barış ve güvenliği sağlamak, bu amaçla üye ülkeler arasında güçlü bir işbirliği kurmak, üye devletleri yıkıcı faaliyetlere karşı korumak ve ekonomik yardım tedbirlerini gerçekleştirmek bu paktın amaçları arasında yer alıyordu.

2. İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'ye Verilen Fahri Hemşehrilik Berati

"Hemşehrilik sözcüğü ilk olarak hemşehrilikler arasındaki durumsal bir ilişkiyi tanımlar. Bir durumu tanımladığında hemşehrilik, ortak paydaları aynı coğrafi alanda kök

⁴ Bkz. Ömer Kürkçüoğlu, "Türkiye'nin Arap Orta Doğusu'na Karşı Politikası (1945-1970)", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.27, S.2, Ankara 1972; Türel Yılmaz, *Uluslararası Politikada Ortadoğu*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004; Ömer Turan, *Tarihin Başladığı Nokta Ortadoğu*, Yaydağ Yayınları, İstanbul, 2002; Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, İmge Kitabevi, Ankara 1994.

⁵ Fahir Armaoğlu, *Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

salmış olan iki kişiden birinin diğerine göre durumunu niteler. Hemşehrilik sözcüğü ikinci olarak, memleketleri aynı coğrafi yer olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan kişiler arası ilişkileri ve onlar arasındaki bağları ve bu bağlardan doğan çeşitli kimlikleri tanımlar.” Fahri sözcüğü ise bir çeşit onurlandırmadır. “Fahri Hemşehrilik” sözcüğü ise şehre büyük emekleri dokunmuş şehrin memleketlisi olmayan kişiler için bir çeşit onurlandırmadır. Yani, belediye meclisi tarafından fahri hemşehrilige seçilen kişilere artık sen bizim memleketlimizsin, senin ikinci memleketin burasıdır demenin resmiyete dökülmüş halidir.⁶

Demokrat Parti Dönemi'nde Balkanlarda ve Orta Doğu'da yürütülen siyaset ve Türkiye'nin Batı Bloğu ülkeler grubunda yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, araştırma konumuz çerçevesinde olan, İran Şahı, Pakistan Cumhurbaşkanı, Afganistan Kralı ve Endonezya Cumhurbaşkanı gibi Asya ve Orta Doğu ülke liderlerine, Almanya ile İtalya Cumhurbaşkanı ve ABD Başkanı gibi Batı kanadı devlet adamlarına yönelik verilen fahri hemşehrilik beratları ve doktora payeleri tesadüf değildi.

Söz konusu ülkelerden Türkiye'ye gelen ilk lider İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi oldu. Atatürk Dönemi'nde Şah Rıza Pehlevi'nin Türkiye ziyareti ile temelleri atılan Türk-İran dostluğu 1950'li yıllarda yeniden canlandı.⁷ Bağdat Paktı ile birlikte yeniden ortak hareket etme kararlılığını gösteren iki ülke arasındaki münasebetler İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'nin 15 Mayıs 1956 tarihinde Ankara'ya gelmesi ile en üst düzeye yükseldi.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar başta olmak üzere Türk devlet adamları tarafından Esenboğa Havaalanında karşılanan Muhammed Rıza Pehlevi halkın sevgi gösterileri arasında ikametine tahsis edilen Hariciye Köşkü'ne geçti. Burada kısa bir süre dinlenen İran Şahı, saat 16.30'da Anıtkabir'i ziyaret etti ve Atatürk'ün mozolesine çelenk bıraktı. Saat 17:30'da Ankara'da görev yapan yabancı diplomatik misyon şeflerini kabul eden Pehlevi, akşam saatlerinde Cumhurbaşkanı Bayar'ı Çankaya Köşkü'nde ziyaret etti.⁸

Muhammed Rıza Pehlevi, Ankara'daki ikinci gününde ilk olarak Hariciye Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile bir görüşme daha yaptı. Bu görüşme sonrasında iki ülke lideri Türk Ocağı'na gitti. Türk Ocağı tören salonunda İran Şahı Rıza Pehlevi ile eşi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve TBMM Başkanı Refik Koraltan, kendileri için özel

⁶ Kenan Göksu, “Kastamonu Belediyesi'nin Verdiği Fahri Hemşehrilikler (1922-2017)”, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu 2018, s.1.

⁷ Bkz. Mehmet Şahingöz, “Sadabat Paktı”, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, C. 9, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s.3320 vd.

⁸ “İran Şahı ve Kraliçesi dün Ankara'ya geldiler”, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1956, s.1,5; “Kardeş İran hükümdarları Ankara'da”, *Ulus*, 16 Mayıs 1956, s.1,5; “Kardeş İran Şehinşahi ile Kraliçesi Ankara'da büyük törenle karşılandı”, *Vatan*, 16 Mayıs 1956, s.1,5; “İran Şahı ve Melikesi dün Ankara'ya geldi”, *Zafer*, 16 Mayıs 1956, s.1,4.

hazırlanmış koltuklara oturdular. Saat 11.00'de Ankara Belediye Başkanı Orhan Eren, yaptığı konuşmada, Ankara Belediyesi'nin kendilerine verdiği fahri hemşeriliğin kabul edilmesini rica etti. Belediye Meclisi kararının okunması ve konuşmaların yapılmasının ardından Orhan Eren, İran Şahı'na, Ankara Belediye Meclisi'nin fahri hemşeriliğini veren belgesini takdim etti. Bu belge ile birlikte İran Şahı'na, Hacibektaş taşından yapılmış bir kutu ile bir vazoda hediye edildi. İran Şahı'nın teşekkür konuşmasının ardından tören sona erdi ve konuklar Türk Ocağı binasını gezdi. Bu arada İran Şahı, babası Rıza Şah'ın 22 yıl önce Ankara ziyaretinde ikamet ettiği odayı da ziyaret etti. İran Şahı, eşi ve Cumhurbaşkanı, tören ve ziyaretin sona ermesiyle Türk Ocağı binasından aynı merasimle ayrıldılar. Muhammed Rıza Pehlevi, Türk Ocağında yapılan bu törenden sonra Devlet Konservatuvarını ve Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulunu gezdi.⁹ 19 Mayıs 1956 tarihinde Ankara'dan ayrılarak çeşitli vilayetlerde gezilerine devam eden Rıza Pehlevi, 15 gün olarak planlanan gezisini üç gün uzatarak 29 Mayıs 1956 tarihinde ülkesine döndü.

3. Pakistan Cumhurbaşkanı İskender Mirza'ya Verilen Fahri Hemşerilik Beratı

Tarihi dostluk bağları olan Türkiye ve Pakistan arasındaki ilişkiler Demokrat Parti Döneminde yeni bir boyut alacaktı. İngiltere'nin teşvikiyle Bağdat Paktı'nın kurulmasına yönelik ilk adımlar bu iki ülke arasında 2 Nisan 1954'te "Karaçi Antlaşması" ile gerçekleşmişti. Türkiye ile Irak arasındaki Karşılıklı İşbirliği Antlaşması'nın imzalanması ile kurulan Bağdat Paktına son katılan ülke 23 Eylül 1955'te Pakistan olmuştur. İki ülke arasındaki siyasi ortaklık bir süre sonra üst düzey devlet adamları arasında karşılıklı yapılan ziyaretlere de neden oldu.

Pakistan İslam Cumhuriyeti'nin 1956 yılında kurulmasından sonra Cumhurbaşkanı seçilen İskender Mirza, ilk resmi ziyaretini Türkiye'ye gerçekleştirdi. 15 Temmuz 1956 tarihinde Demokrat Parti Hükûmeti'nin davetlisi olarak Ankara'ya gelen İskender Mirza, Esenboğa Havaalanı'nda Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve diğer Türk yetkililer tarafından karşılandı. Havaalanında yapılan karşılama töreninden sonra şeref salonuna geçen konuk devlet adamı, Ankara radyosuna ziyaret nedeni ve ziyaretinden duyduğu memnuniyeti belirten bir konuşma yaptı. Daha sonra her iki ülke devlet başkanını taşıyan heyet Esenboğa'dan Çankaya Köşküne kadar olan yol boyunca sevgi tezahüratları arasında ilerledi. Konuklar ikamet edecekleri Hariciye Köşkü'ne vardıldıktan sonra burada kısa bir süre Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan

⁹ "Şehinşah ve Kraliçe'nin dünkü ziyaretleri", *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1956, s.1,5; "Şehinşah R. Pehlevi fahri hemşerimiz", *Ulus*, 17 Mayıs 1956, s.1,5; "Şehinşah'a Ankara fahri hemşeriliği verildi", *Vatan*, 17 Mayıs 1956, s.1,3; "Şehinşah M. Rıza Pehlevi Melike Süreyya şerefine dün akşam verilen ziyafet ve kabul resmi", *Zafer*, 17 Mayıs 1956, s.1,5.

Menderes ve diğer yetkililer ile bir görüşme yaptı. Hariciye Köşkü'nde yol yorgunluğunu atan Cumhurbaşkanı İskender Mirza aynı gün içinde Anıtkabir'i ziyaret ederek Atatürk'ün manevi huzurunda saygı duruşunda bulundu ve daha sonra ikamet ettiği köşke geri döndü. Burada, Ankara'da görev yapan yabancı diplomatik misyon şeflerini kabul eden İskender Mirza saat 20.30'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve eşi Reşide Bayar tarafından Çankaya Köşkü'nde şerefine verilen akşam yemeğine katıldı.¹⁰

Cumhurbaşkanı İskender Mirza, 16 Mayıs günü Hitit Müzesi'ni ziyaret ettikten sonra TBMM'ye geldi. İskender Mirza, Cumhurbaşkanı Bayar ile birlikte Cumhurbaşkanlığı locasındaki yerini almasından sonra Meclis Başkanı Refik Koraltan tarafından iki ülke arasındaki kardeşliğe vurgu yapan bir konuşma yapıldı. Daha sonra kürsüye gelen Mirza, Meclisi selamladıktan sonra samimi ve dostane bir konuşma yaptı. Ankara'daki mesaisi oldukça yoğun geçen İskender Mirza'ya aynı gün içinde Ankara Belediye Meclisinin ittifakla almış olduğu bir karar gereğince saat 18.30'da Kızılay'daki Emniyet (Güvenpark) Parkı'nda yapılan büyük bir törenle Ankara şehri fahri hemşehriliği beratı verildi. Bu zamana kadar yapılan fahri hemşehrilik berat törenlerinden farklı bir havada gerçekleşen tören oldukça büyük ilgi topladı.¹¹

Pakistan Cumhurbaşkanı İskender Mirza, Ankara'da bulunduğu diğer günlerde ziyaret ve resmi törenlere katıldıktan sonra 19 Temmuz Perşembe gecesi Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile birlikte trenle Ankara'dan ayrıldı. Yalova, Bursa ve İstanbul olmak üzere çeşitli yerlere gezilerde bulunan konuklar, 29 Temmuz 1956 tarihinde Yeşilköy Havaalanı'ndan uğurlandı.¹²

4. Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Theodor Heuss'a Verilen Fahri Hemşehrilik Beratı ve Fahri Doktora Payesi

Demokrat Parti döneminde ilk olarak Federal Almanya'nın kurucu Şansölyesi Konrad Adenauer tarafından Türkiye'ye bir ziyaret yapılmıştı. Adenauer'un 1954 Mart'ında gerçekleştirdiği bu ziyaretten yaklaşık üç yıl sonra Federal Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Theodor Heuss, 5 Mayıs 1957 tarihinde Ankara'ya geldi. Konuk Cumhurbaşkanı, Esenboğa Havaalanı'nda yapılan resmi törenden sonra halkın yoğun sevgi tezahüratı altında saat 19.20'de Ankara'da bulunduğu müddetçe ikamet edeceği Hariciye Köşkü'ne vardı. Burada

¹⁰ "Dost Pakistan devlet reisi hararetle karşılandı", *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1956, s.1,5; "Dost ve kardeş Pakistan büyükleri Ankara'da", *Ulus*, 16 Temmuz 1956, s.1,5; "Dost Pakistan Cumhurreisi Ankara'da", (16 Temmuz 1956). *Vatan*, s.1,5; "Pakistan Reiscumhuru törenle karşılandı", *Zafer*, 16 Temmuz 1956, s.1,4.

¹¹ "Pakistan Kıbrıs davamızı kuvvetle destekliyor", *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1956, s.1,5; "General Mirza'nın Meclis'teki konuşması", *Ulus*, 17 Temmuz 1956, s.1; "Dost Pakistan devlet reisi Meclis'te hitabede bulundu", *Yeni Sabah*, 17 Temmuz 1956, s.1,5; "İskender Mirza, dün Meclisi ziyaret etti", *Zafer*, 17 Temmuz 1956, s.1,4.

¹² "Misafir devlet reisi ekselans Mirza İskender dün gece Ankara'dan ayrıldı", *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1956, s.1; "İ. Mirza ve Bayar, dün gece Derince'ye hareket etti", *Zafer*, 19 Temmuz 1956, s.1,4.

bir süre Türk devlet adamları ile görüşme yapan Cumhurbaşkanı Heuss, Türk-Alman dostluğunun gelişmesinde emeği geçmiş olan yetkililere “Alman Liyakat Madalyası Nişanı”nı tevcih etti.¹³

Cumhurbaşkanı Theodor Heuss, Ankara’da bulunduğu ikinci gününde Anıtkabir’i ziyaret etti ve mozoleye bir çelenk bırakıp, saygı duruşunda bulundu. Anıtkabir’deki törenden sonra Hariciye Köşkü’ne geçen Heuss, burada yabancı misyon şeflerini kabul etti. Cumhurbaşkanı Heuss daha sonra, Cumhurbaşkanı Bayar ve eşi tarafından Çankaya Köşkü’nde şerefine verilmiş olan akşam yemeğine katıldı.¹⁴

Demokrat Parti Döneminde kendisine Ankara fahri hemşehrlik beratı verilen diğer bir devlet adamı Federal Almanya Cumhurbaşkanı Heuss oldu. Cumhurbaşkanı Dr. Theodor Heuss’a, bu berat 7 Mayıs 1957 tarihinde Hariciye Köşkü’nde yapılan törenle takdim edildi. Konuk devlet adamı törenin yapılacağı salona Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile birlikte dâhil oldu ve burada Ankara Belediye Başkanı Orhan Eren’in başkanlığında Belediye Meclisinden oluşan bir heyetin ziyaretini kabul etti.¹⁵

Federal Almanya Cumhurbaşkanı Heuss’un refakatindeki zevat ile Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’nün, Protokol Dairesi Başkanı ve basın mensuplarının hazır buldukları bu törende Ankara Belediye Başkanı Orhan Eren, fahri hemşehrlik tevcihi hakkındaki belediye kararına istinaden tanzim edilmiş bulunan beratın metnini okudu ve beratı konuk Cumhurbaşkanına takdim ederken de şu konuşmayı yaptı:

“Sayın Reiscumhur,

Dostumuz ve mütefikimiz Federal Almanya Devlet Reisini şehrimizde selâmlamak bizim için büyük bir şeref ve iftihar vesilesi teşkil etmektedir. Memleketimizin ananevî dostluk rabitalarıyla bağlı bulunduğu asil Alman milletinin mümessilini hükûmet merkezimizde görmek Ankaralılar için sonsuz bir sevinç kaynağı olmuştur. Ekselânsları evvelki gün Ankara’ya muvasalatlarım müteakip müşahede buyurmuş olacakları veçhile bütün Ankaralılar zatı devletlerine saygı ve sevgilerini izhar edebilmenin surûr ve heyecanı içinde yaşamışlardır. Bu mesut ziyaretin bir hatırası

¹³ “Batı Almanya devlet reisi Ankara’da törenle karşılandı”, *Cumhuriyet*, 06 Mayıs 1957, s.1,5; “Ekselans Dr. T. Heuss büyük sevgi tezahüratiyle karşılandı”, *Ulus*, 06 Mayıs 1957, s.1,5; “Th. Heuss’ü 200.000 kişi karşıladı”, *Vatan*, 06 Mayıs 1957, s.1,3; “Ankara’da görülmemiş karşılama töreni”, *Zafer*, 06 Mayıs 1957, s.1,6.

¹⁴ “Batı Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Heuss’un dünkü ziyaretleri”, *Cumhuriyet*, 07 Mayıs 1957, s.1,3; “Federal Almanya Reiscumhuru Th. Heuss’a Ankara hemşehrliği tevcih olundu”, *Zafer*, 07 Mayıs 1957, s.1.

¹⁵ “Dr. Heuss Ankara fahri hemşehrisi”, *Cumhuriyet*, 08 Mayıs 1957, s.1,5; “Alman Cumhurbaşkanı Ankara fahri hemşehrisi”, *Ulus*, 08 Mayıs 1957, s.1,5; “Federal Almanya Reiscumhuru Th. Heuss’a Ankara hemşehriliği tevcih olundu”, *Zafer*, 08 Mayıs 1957, s.1.

olmak üzere Ankara Belediye Meclisi 06 Mayıs 1957 tarihinde Ekselanslarına fahrî hemşehrilik pâyesini tevcih etmeye ittifakla karar vermiştir. Şehrimizin fahrî hemşehriliğini lütfen kabul buyurmanız bize daimî bir sevinç ve gurur verecektir. Bu ziyaretinizi takiben ileride şehrimize yeniden şeref vermeniz ümidi ile zatı devletlerine Ankara fahrî hemşehriliğini tevcih eden kararı tasdik eyleyen beratı takdim etmekle şeref kazanırım.”¹⁶

Ankara Belediye Başkanı Orhan Eren'in bu konuşmasından sonra Cumhurbaşkanı Heuss şu cümleleri sarf etti:

“Muhterem Belediye Reisi,

Türkiye Cumhuriyeti hükûmetinin Başkenti Ankara'nın bana fahrî hemşehriliğini tevcih etmesini hoş bir sürpriz olarak karşılamaktayım. Evvelce bizzat kendim de vilâyet ve belediye idarelerinde bulunmuş olduğum için, böyle bir tevcihin ifade ettiği değeri bilhassa takdir ediyorum. Ankara, yeni kurulmuş ve mütemadiyen gelişmiş, son zamanlarda da daha büyük inkişafalara mazhar olmuş bir beldedir. Evvelce Belediye işlerinde bulunmuş bir insan olarak, Ankara'nın ilerideki gelişmelerini artık bu şehrin bir hemşehrisi sıfatı ile daha yakinen takip edeceğim. Bundan dolayı da bu fahrî hemşehrilik tevcihine tekrar teşekkür eder ve fahrî hemşehrilik beratını memnuniyet ve teşekkürle kabul ederim.”¹⁷

Bu tören sonrasında, saat 11.30'da Hariciye Köşkü'nde konuk Cumhurbaşkanı tarafından Türk-Alman münasebetlerinin gelişimine katkı sağlayan bazı kişilere çeşitli derecede Alman liyakat nişanları verildi. Nişan alanlar arasında Millî Savunma Bakanı, Dışişleri Bakan Vekili, Türkiye'nin Bonn Büyükelçisi, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Ankara milletvekili Prof. Muhlis Ete, Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı, Ankara Belediye Başkanı, Halk Bankası Genel Müdürü, Protokol Genel Müdürü bulunuyordu. Federal Almanya Cumhurbaşkanı Heuss'un 7 Mayıs günkü programı, TBMM Başkanı Refik Koraltan tarafından Marmara Köşkü'nde şerefine verilen yemek ile devam etti. Aynı akşam Cumhurbaşkanı Heuss tarafından ise Alman Elçiliği'nde bir yemek verildi ve bu yemeği Hariciye Köşkü'nde verilen bir resmî kabul töreni izledi.¹⁸

¹⁶ “Almanya Reisi Cumhuru Ekselans Th. Heuss'a Ankara Fahrî Hemşehriliği Tevcih Olundu”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, S.139, Ankara, 1957, s.197.

¹⁷ a.g.m., s.197-198.

¹⁸ “Dr. Heuss Ankara fahrî hemşehrisi”, *Cumhuriyet*, 08 Mayıs 1957, s.1,5; “Alman Cumhurbaşkanı Ankara fahrî hemşehrisi”, *Ulus*, 08 Mayıs 1957, s.1,5; “Federal Almanya Reiscumhuru Th. Heuss'a Ankara hemşehriliği tevcih olundu”, *Zafer*, 08 Mayıs 1957, s.1.

Cumhurbaşkanı Theodor Heuss'un Ankara'daki programının son gününde bu defa Başbakan Adnan Menderes ve eşi tarafından Ankara Palas salonlarında, konuk Cumhurbaşkanı şerefine bir kabul resmi düzenlendi. Saat 20.30'a kadar devam eden bu kabul resmi sırasında Cumhurbaşkanı Heuss'un, Cumhurbaşkanı Bayar'a, takdirlerine göre bir hayır işine sarf edilmek üzere vermiş olduğu 20.000 marklık çek, Bayar tarafından yardım komitesi emrinde kullanılmak üzere hükûmete verildi. Bu arada Dr. Heuss'e fahri hukuk doktorluğu payesi verildi. Böylece araştırmamızda tespit edebildiğimiz kadarıyla Demokrat Parti hükûmetleri döneminde ilk defa yabancı bir üst düzey devlet adamına böyle bir tevcih yapılmış oldu.¹⁹

Cumhurbaşkanı Heuss, Ankara Palas'ta gerçekleşen bu tören sonrasında, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve beraberindekilerle birlikte özel bir trenle İstanbul'a gitti. Cumhurbaşkanı İstanbul'daki gezi ve ziyaretlerinden sonra 13 Mayıs 1957 tarihinde Türkiye'den ayrıldı.

5. Afganistan Kralı Muhammed Zahir Şah'a Verilen Fahri Hemşehrilik Beratı

Atatürk Dönemi'nde Türkiye ve Afganistan arasında Amanullah Han'ın Türkiye ziyareti ile başlayan ikili ilişkiler Demokrat Parti Döneminde artarak devam etmişti. Bu çerçevede Başbakan Adnan Menderes Kabil'i ziyaret etmiş, Afganistan Başbakanı Serdar Muhammed Davut Han'da 1957'nin Nisan ayı içinde bu ziyarete karşılık vermişti.

1957 yılına gelindiğinde Türkiye'ye gelen diğer bir üst düzey Afgan devlet adamı Kral Muhammed Zahir Şah oldu. 26 Ağustos 1957 tarihinde Ankara'ya gelen Zahir Şah, alışıldığı üzere Esenboğa Havaalanı'nda gerçekleşen tören ve Çankaya Köşküne kadar giden yol üzerindeki karşılama gösterilerinden sonra ikamet edeceği Hariciye Köşküne vardı. Burada Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan Menderes ve TBMM Başkanı Koraltan ile kısa bir görüşme yaptı.²⁰

Afganistan Kralı Muhammed Zahir Şah, ertesi sabah saat ilk olarak Anıtkabir'i ziyaret etti. Konuk devlet adamı, yapılan saygı duruşu ve çelenk bırakma töreninden sonra Anıtkabir hatıra defterini imzaladı ve Hariciye Köşküne geri döndü. Muhammed Zahir Şah, burada, Ankara'da akredite bulunan yabancı misyon şeflerini kabul etti ve akşam saatlerinde

¹⁹ "Türk-Alman Kültür Anlaşması dün imzalandı", *Cumhuriyet*, 09 Mayıs 1957, s.1,5; "T. Heuss İstanbul'a gitti", *Ulus*, 09 Mayıs 1957, s.1,5; "B. Almanya Cumhurreisi bugün şehrimize geliyor", *Vatan*, 09 Mayıs 1957, s.1,5; "Aziz misafirimiz dün akşam İstanbul'a hareket ettiler", *Zafer*, 09 Mayıs 1957, s.1,3.

²⁰ "Zahir Şah Ankara'da törenle karşılandı", *Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1957, s.1,5; "Dost Afgan Kralı Ankara'ya geldi", *Ulus*, 27 Ağustos 1957, s.1,5; "İkinci vatanım bildiğim Türkiye'ye ayak basmanın saadeti içindeyim", *Zafer*, 27 Ağustos 1957, s.1,4.

Cumhurbaşkanı Bayar tarafından Çankaya Köşkü'nde şerefine verilen yemeğe ve kabul resmine katıldı.²¹

Afganistan Kralı Muhammed Zahir Şah'ın Ankara ziyareti 28 Ağustos günü özel bir tören ile başladı. O gün sabah Muhammed Zahir Şah'a Hariciye Köşkü'nde, Ankara Belediye Başkanı tarafından Ankara şehri fahri hemşehriliği beratı takdim edildi. Bu törende Cumhurbaşkanı Celal Bayar da hazır bulundu. Konuk Kral, aynı gün Harp Okulunu, Harita Genel Müdürlüğünü ve Ankara Mühimmat Fabrikasını ziyaret etti. Muhammed Zahir Şah akşam ise Hariciye Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Bayar şerefine bir ziyafet verdi.²²

Muhammed Zahir Şah, 29 Ağustos günü Konya gezisinde bulunacaktı. Burada da kendisine Konya'nın fahri hemşehriliği verilen Zahir Şah 30 Ağustos günü Ankara'dan ayrıldı. Zahir Şah, Karabük, Zonguldak ve İstanbul gezi programından sonra 8 Eylül'de İstanbul'dan ülkesine hareket etti.

6. İtalya Cumhurbaşkanı Giovanni Gronchi'ye Verilen Fahri Hemşehrilik Beratı ve Fahri Doktora Payesi

Atatürk döneminde bozulan ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında tamamen duran Türk-İtalyan dostluk ilişkileri, İtalya Başbakanı Giuseppe Pella'nın 12 Kasım 1953 tarihinde Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaret ile yeniden düzeltere noktasına geldi. Başbakan Adnan Menderes'in 1954 yılında gerçekleştirdiği Roma ziyareti ile devam eden ikili ilişkiler 1957 yılında İtalya Cumhurbaşkanı Giovanni Gronchi'nin, Cumhurbaşkanı Bayar'ın davetlisi olarak Türkiye'ye gelmesi ile Cumhurbaşkanı seviyesine çıktı. 11 Kasım 1957 tarihinde Esenboğa Havaalanı'nda karşılanan Cumhurbaşkanı Gronchi için Ankara'da hummalı bir hazırlık yapılmıştı. Ayrıca Ankara'da bulunan İtalyan vatandaşlarından oluşan büyük bir kalabalık da karşılamada hazır bulunuyordu. Havaalanındaki törenden sonra Cumhurbaşkanı Gronchi ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın bulunduğu otomobil, Ankaralılar tarafından çiçek yağmuruna tutularak yol boyu ilerleyebildi. Konuk Cumhurbaşkanı Çankaya'da bulunan misafir köşkünde bir süre dinlendikten sonra önce Anıtkabir'de yapılan törene ardından da Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde Celal Bayar tarafından şerefine verilen yemeğe katıldı.²³

²¹ "Afgan Kralı Anıtkabri ziyaret etti", *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1957, s.1,5.

²² "Afgan Kralı Harb Okulunu ziyaret etti", *Cumhuriyet*, 29 Ağustos 1957, s.1,5; "Hipodrom'da dün parlak bir geçit resmi yapıldı", *Ulus*, 29 Ağustos 1957, s.1,5; "Majeste Zahir Şah'a Ankara fahri hemşehriliği verildi", *Zafer*, 29 Ağustos 1957, s.1,4.

²³ "İtalyan Cumhurbaşkanı Ankara'ya geldi", *Akşam*, 12 Kasım 1957, s.1,5; "İtalyan Cumhurbaşkanı Ankara'da", *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1957, s.1,3; "İtalya Cumhurreisi Ankara'ya geldi", *Milliyet*, 12 Kasım 1957, s.1,4; "Ekselans G. Gronchi dün şehrimize geldi", *Ulus*, 12 Kasım 1957, s.1,5; "Dost ve müttefik İtalya Reiscumhuru Ankara'da", *Vatan*, 12 Kasım 1957, s.1,5; "İtalya Cumhurbaşkanı sevgi ile karşılandı", *Zafer*, 12 Kasım 1957, s.1,4.

İtalyan Cumhurbaşkanı Gronchi, 12 Kasım günü Türk devlet adamları ile yapılan toplantılara katıldıktan sonra saat 15.30'da Hariciye Köşkü'ne geçti. Burada yapılan törende, Türk-İtalyan dostluğuna hizmetleri geçmiş bulunan hükûmet erkânı ile ilim adamlarına ve sivil ve askerî görevlilere “Büyük Haç Nişanı”, “Grand Efficler” ve “Komandotatore” rütbeleri tevcih edildi. Cumhurbaşkanı Giovanni Gronchi aynı gün Augustus Tapınağı, Hacı Bayram Türbesi ve Arkeoloji Müzesini gezdi. Devamında TBMM Başkanı Refik Koraltan tarafından Marmara Köşkü'nde şerefine verilen çaya katıldı.²⁴

Cumhurbaşkanı Giovanni Gronchi'ye Ankara fahri hemşehrilik beratı yine Hariciye Köşkü'nde yapılan bir törenle gerçekleşti. 13 Kasım günü gerçekleşen bu törende Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Kemal Aygün tarafından bir konuşma yapıldı. Aygün'den sonra söz alan Gronchi duygularını şu cümlelerle ifade etti:

*“Sayın Vali ve Belediye Başkanı bana fahri hemşehriliğini vermek lütfunda bulunan Ankara şehrinin bu yüksek nezaketinden duyduğum büyük memnuniyeti ifade etmeme müsaade buyurunuz. Memleketlerimizi birbirine müspet ve derin bir şekilde bağlayan ananevi dostluğun bu tezahürleri içinde ve derin manasını da tamamıyla takdir ediyorum. Ankara şehrinin fahri hemşehriliğine iktisap etmekten hususi bir haz ve şeref duyuyorum... Çok teşekkür ederim.”*²⁵

Konuk Cumhurbaşkanı Gronchi için 13 Kasım günü Hariciye Köşkü'nde başlayan yoğun program saat 10.30'da Hipodrom'da yapılan askeri tören ile devam etti. Aynı gün öğleden sonra ise Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Konferans Salonu'nda Cumhurbaşkanı Gronchi'ye fahri hukuk doktorluğu payesi verildi. Devlet erkânının katıldığı bu törende Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Zihni Erençin tarafından bizzat verilen bu paye, Federal Almanya Cumhurbaşkanı Heuss'dan sonra yeniden Batılı bir devlet adamına tevcih edilmiş oldu.²⁶ Takdim töreninin ardından Gronchi yaptığı konuşmasında, özetle şunları söyledi:

“Bugün bana vermek lütfunda bulunduğunuz fahri hukuk doktorluğu payesi ile kıvanç duyuyorum. Daima hatırlayacağım bu tören basit bir tören çerçevesini aşmakta beni örnek teşkilatı ve engin bilimi ile dünyaya ün salmış üniversitenizin eski yeni bütün mensuplarına derin duygularla bağlamakta... Eski imparatorluğun temelleri

²⁴ “Türk-İtalyan müzakereleri”, *Cumhuriyet*, 13 Kasım 1957, s.1,5; “Türkiye ile İtalya görüşmeleri başladı”, *Vatan*, 13 Kasım 1957, s.1,5.

²⁵ Mevlüt Çelebi, “Atatürk Dönemi ve Sonrasında Türkiye-İtalya İlişkilerini Etkileyen Faktörler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.31, S.91, Ankara 2015, s.121.

²⁶ “Türk-İtalyan resmi tebliği yayınlandı”, *Akşam*, 14 Kasım 1957, s.1,5; “İtalyan Cumhurbaşkanı bugün şehrimize geliyor”, *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1957, s.1,5; “Türk-İtalyan bildirisinin ana konusu: Orta Doğu”, *Ulus*, 14 Kasım 1957, s.1,3; “İtalyan devlet reisi bugün şehrimize geliyor”, *Vatan*, 14 Kasım 1957, s.5; “Büyük misafirimiz şerefine yapılan muhteşem geçit”, *Zafer*, 14 Kasım 1957, s.1,4.

sarsılmakta olduğu uyruk toplulukların istiklal yolunu tuttukları bir sırada yeni Türkiye yeni bir nizam vermek, yeni temeller kurmak için gerekli enerjiyi gene kendinde bulabilmiştir. İşte İtalyanların daima ilgi ve hayranlıkla takip ettikleri bu inkılâp, Türk milletinin temel vasıflarına hanel getirmeden topluluğun maddi manevi her faaliyetine tesir etmiştir. Atatürk'ün dediği gibi yepyeni ve tamamen hür bir Türk devletinin kurulması, milletin terakki kabiliyetine kot vurmamak için içtimai bünyenin tedricen yenilenmesi gerekiyordu... Sayın Rektör, dostane teşebbüs sayesinde Ankara Üniversitesi ile bir bağ kurabilmiş olduğum için sevinç duyuyorum, bu duygumu size bildirmekle bahtiyarım... ”²⁷

Cumhurbaşkanı Gronchi, 13 Kasım akşamı ise önce Türk heyeti ile yapılan toplantılara katıldı. Daha sonra Başbakan Adnan Menderes tarafından Ankara Palas'ta verilen kabul resminde bulundu. Gece geç saatlerde özel bir trenle İstanbul'a giden Gronchi, burada gerçekleşen programı sonrasında 15 Kasım günü uçakla Türkiye'den ayrıldı.²⁸

7. Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmed Sukarno'ya Verilen Fahri Hemşehrilik Beratı ve Fahri Doktora Payesi

1949 yılında bağımsızlığını kazanan Endonezya ile Türkiye arasındaki ilişkiler 1952 yılında Endonezya Başbakanı Abdurrahman Basuydan'ın Türkiye ziyareti ile gerçek manada başladı. İki ülke arasında karşılıklı elçiliklerin açılmasından sonra birkaç yıl sonra, Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmed Sukarno Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirdi. 24 Nisan 1959 tarihinde Ankara'ya gelen Sukarno Esenboğa Havaalanı'nda törenle karşılandı. Çubuk yolu – Yıldırım Beyazıt Meydanı – Çankırı Caddesi – Ulus Meydanı ve Atatürk Bulvarı güzergâhı ile ikametine tahsis edilen Hariciye Köşkü'ne ulaşan konuk devlet adamı burada bir süre dinlendi. Saat 16.00 olduğunda Cumhurbaşkanı Bayar ile birlikte Hariciye Köşkü'nden ayrılan Sukarno, TBMM'ye gelerek şeref locasındaki yerini aldı. Daha sonra Meclis Başkanı tarafından kendisine söz verilen Cumhurbaşkanı Sukarno Meclis kürsüsünde dostane bir konuşma yaptı. Yaklaşık bir saat sonra buradan ayrılan Sukarno, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve eşi Reşide Bayar tarafından Çankaya Köşkü'nde şerefine verilen akşam yemeğine katıldı.²⁹

Cumhurbaşkanı Ahmed Sukarno, 25 Nisan günü sabah saatlerinde ilk olarak Hipodrom'da yapılan askeri geçit törenine katıldı. Bu törenin ardından Anıtkabir'e gelerek

²⁷ Çelebi, a.g.m., s.122.

²⁸ “Gronchi bugün geliyor”, *Akşam*, 15 Kasım 1957, s.1,5; “İtalyan Cumhurbaşkanı bugün Roma'ya dönüyor”, *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1957, s.1,5; “Büyük misafir şehrimizde”, *Vatan*, 15 Kasım 1957, s.1; “Gronchi ile Bayar İstanbul'da büyük sevgi ile karşılandılar”, *Zafer*, 15 Kasım 1957, s.1.

²⁹ “Endonezya devlet başkanı Ankara'ya geldi”, *Akşam*, 25 Nisan 1959, s.1; “Endonezya devlet reisi Ankara'ya geldi”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1959, s.1,3; “Dost Endonezya Devlet Başkanı Soekarno dün şehrimize geldi”, *Ulus*, 25 Nisan 1959, s.1,3; “Misafirimiz Ahmet Soekarno Ankara'da”, *Zafer*, 25 Nisan 1959, s.1,4.

mozoleye çelenk bırakan Sukarno, Atatürk'ün manevi huzurunda saygı duruşunda bulundu.³⁰ Anıtkabir'de yapılan törenden sonra Başbakan Adnan Menderes tarafından konuk cumhurbaşkanı şerefine Ankara Palas'ta bir öğle yemeği verildi. Aynı gün saat 16.30'da Ankara Belediye Meclisinin ittifakla aldığı bir karar gereğince Hariciye Köşkü'nde Sukarno'ya Ankara şehrinin fahri hemşehriliği verildi. Bu münasebetle Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Dilaver Argun, bir konuşma yaptı. Ahmed Sukarno ise cevabi konuşmasında, kendisine verilen şereften duyduğu şükranları belirterek şunları söyledi:

*“Ankara şehrinin hemşerisi olmakla iftihar ediyorum çünkü Ankara Türk inkılâbının merkezidir. Ankara büyük devlet adamı Atatürk'ün şehri olarak beş kıtada şöhret sahibidir. İşte bunun içindir ki, Ankara belediye reisine bana şehrin fahri hemşeriliği unvanını vermiş olmalarından dolayı tekrar teşekkür ederim.”*³¹

Hariciye Köşkü'nde yapılan bu berat töreninden sonra Cumhurbaşkanı Sukarno'ya, Ankara şehrinin hediyesi olarak Ankara Kalesi'nin bir tablosu ve Ankara taşından mamul bir kutu hediye edildi.³²

Ankara şehrinin en uzak ülke fahri hemşehrilerinden biri olan Cumhurbaşkanı Sukarno 26 Nisan günü başkentteki programını tamamladı. 27 Nisan günü İstanbul'da Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultan Ahmet ve Süleymaniye Camilerini ziyaret eden Sukarno'ya İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından fahri hukuk doktorluğu payesi verildi. Bu dost devlet adamı 29 Nisan Cuma günü Türkiye'den ayrıldı.³³

8. ABD Başkanı Dwight David Eisenhower'a Verilen Fahri Doktora Payesi

Demokrat Parti iktidarı döneminde ABD ile olan ilişkiler uzun süre olumlu seyretmişti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in bu ülkeye yönelik ziyaretleri dostluk ve müttefiklik bağlarını güçlendirmişti. Ancak 1957-58 yıllarından itibaren Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler ABD'nin Türkiye ve diğer bölge ülkelerine yönelik politikalarını gözden geçirmesine neden oluyordu. İşte Orta Doğu'da artan Batı Blok'u karşısı gelişmeler karşısında ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower, Asya gezisine çıktı. Eisenhower'ın bu gezideki duraklarından biri de Türkiye oldu. 6 Aralık 1959 tarihinde uçakla Roma'dan

³⁰ “Misafir Cumhurbaşkanı Anıt-Kabri ziyaretinde gençliğe hitap etti”, *Akşam*, 26 Nisan 1959, s.1; “Sokarno'nun Anıt Kabir önünde halka hitabesi”, *Cumhuriyet*, , 26 Nisan 1959, s.1,5; “Soekarno'nun Anıtkabir'deki hitabesi”, *Zafer*, 26 Nisan 1959, s.1,4.

³¹ “Soekarno'nun Anıtkabir'deki hitabesi”, *Zafer*, 26 Nisan 1959, s.1,4.

³² “Misafir Cumhurbaşkanı Anıt-Kabri ziyaretinde gençliğe hitap etti”, *Akşam*, 26 Nisan 1959, s.1; “Sokarno'nun Anıt Kabir önünde halka hitabesi”, *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1959, s.1,5; “Soekarno'nun Anıtkabir'deki hitabesi”, *Zafer*, 26 Nisan 1959, s.1,4.

³³ “Ahmet Sukarno İstanbul'a geldi”, *Akşam*, 27 Nisan 1959, s.1; “Endonezya devlet reisi İstanbul'da”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1959, s.1,5; İsmail Ayhan, “*Demokrat Parti Dönemi'nde Türkiye'yi Ziyaret Eden Devlet Başkanları ve Bu Ziyaretlerin Türk Basınına Yansımaları*”, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2014, s.143.

Ankara'ya gelen konuk Başkan Esenboğa Havaalanı'nda karşılandı. Havaalanında yapılan devlet töreninden sonra Cumhurbaşkanı Bayar ile birlikte bir açık arabaya binen Başkan Eisenhower, Ankara halkını selamlayarak ikamet edeceği Hariciye Köşküne gitti. Eisenhower burada kısa bir süre dinlendikten sonra Ankara Üniversitesi tarafından kendisine verilecek olan fahri doktora unvanı için hazırlık yaptı. Eisenhower, Columbia Üniversitesi Rektörü iken kullandığı cübbesini giydi. Bu sırada yandaki salonda Ankara Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Ekrem Akurgal, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Fehmi Yavuz, Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Zafer Paykoç, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof. Sedat Kansu, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Coşkun Uçak, Ziraat Fakültesi Dekanı Hasan Hüsni, Başkan Eisenhower'a "Siyasi ilimler Fahri Doktoru" payesini tevdi etmek için bekliyorlardı. Başkan Eisenhower'ın saat 16.40'ta bu salona gelerek profesörlerin elini sıkmasından sonra tören başladı. Önce Ankara Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Ekrem Akurgal, ardından da Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Fehmi Yavuz birer konuşma yaptı. Başkan Eisenhower da teşekkür ederek kısa bir konuşma yaptı. ABD Başkanı Eisenhower'a fahri doktora unvanı verilmesiyle ilgili törenden sonra, "Eski Muharipler Cemiyeti" Fahri Başkanı Ahmet Salih Korur İngilizce'ye çevrilen bir konuşma yaparak Eisenhower'a Eski Muharipler Cemiyeti'nin "Şeref Üyeliği" beratını verdi.³⁴

Eisenhower, Hariciye Köşkü'nde yapılan bu törenlerden sonra Anıtkabir'e gitti. Atatürk'ün mozolesine kırmızı-beyaz karanfillerden yapılmış bir çelenk bırakan ve saygı durumunda bulunan konuk devlet adamı daha sonra resmi görüşmelerde bulunmak üzere Çankaya Köşkü'ne geçti. Burada iki yapılan toplantılardan sonra Köşk'te Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından ABD Başkanı Eisenhower şerefine akşam yemeği verildi.³⁵ 7 Aralık 1959 sabahı erken saatlerde Esenboğa Havaalanına gelen Eisenhower yapılan tören sonrasında Ankara'dan ayrıldı.³⁶

³⁴ "Eisenhower'i 400 bin Ankaralı karşıladı", *Cumhuriyet*, 07 Aralık 1959, s.1,5; "Aziz misafir büyük sevgiyle karşılandı", *Ulus*, 07 Aralık 1959, s.1,5.

³⁵ "Başkan Eisenhower Ankara'da", *Vatan*, 07 Aralık 1959, s.1,5.

³⁶ "Eisenhower dün yurdumuzdan ayrıldı", *Cumhuriyet*, 08 Aralık 1959, s.1,5; "Eisenhower dün yurdumuzdan ayrıldı", *Vatan*, 08 Aralık 1959, s.1.

Sonuç

Türkiye'nin Batı Bloğunun bir ülkesi olarak Balkanlarda ve Orta Doğu'da yürütmeye çalıştığı güdümlü siyaset ikili ülke ilişkilerine de yansımıştı. Nitekim Atatürk döneminde Afganistan, Japonya, Irak, Hicaz, İran, İsveç, Ürdün, Irak, Yunanistan, Macaristan, Bulgaristan, Yugoslavya, İngiltere, Suriye, Romanya olmak üzere çok sayıda ülkenin üst düzey devlet adamı Türkiye'ye gelmişti. İsmet İnönü döneminde az da olsa devam eden bu süreç Demokrat Parti Döneminde çok daha kapsamlı hâl almıştır. Yaklaşık 10 yıllık bu iktidar zamanında, Fransa, Almanya, İtalya, ABD, Lübnan, Endonezya, Hindistan gibi diğer ülkelerden de üst düzey ziyaretçiler olmuştur.

Demokrat Parti Döneminin ikinci ve üçüncü dönemlerinde Türkiye'ye geldiği bilinen devlet adamlarından bazılarının yerel yönetimler tarafından fahri hemşehrilik beratlarının ve üniversiteler tarafından fahri doktora payelerinin tevcih edildiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede Ankara Belediye Başkanlığı Meclisi tarafından ilk fahri hemşehrilik beratının 1956 yılında İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'ye verildiği görülmüştür. Pakistan, Almanya, Afganistan, İtalya, Endonezyalı devlet adamları fahri hemşehrilik beratı alan diğer kişilerdir. Ayrıca bunlardan Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Theodor Heuss'a, İtalya Cumhurbaşkanı Giovanni Gronchi'ye, Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmed Sukarno'ya ve ABD Başkanı Dwight David Eisenhower'a Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerce fahri doktora payeleri de verilmiştir.

Araştırma konumuzun önemli bir bölümünü teşkil eden fahri hemşehrilik, Belediye Meclisi'nin aldığı karar sonrası bir şehrin imarında, güzelleşmesinde ve iktisadi kalkınmasında katkısı olan cumhurbaşkanlarına, başbakanlara, bakanlara, milletvekillerine, valilere ve kaymakamlara verile gelmiştir. Atatürk Döneminden itibaren örnekleri görülen bu tevcih özellikle Demokrat Parti Döneminde çok daha siyasi nedenlerle uygulanmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş yıllarına denk gelen ve Türkiye'nin çoğunlukla Batı Bloğuna dâhil ülkelerle ikili ilişkilerini iyileştirmeye çalıştığı bir döneme rastgelen bu süreçte yürütülen kültürel diplomasi hamleleri hem önemli bir kamu diplomasisi hem de uluslararası halkla ilişkiler uygulaması olarak değerlendirilmiştir. Yabancı devlet adamlarına verilen fahri hemşehrilik beratı ve fahri doktora payeleri bir taraftan bir jest olarak değerlendirilirken diğer taraftan da bu tevcihler ile ülkeler arasında ortaklaşa faaliyetler yürütülmesi ve karşılıklı

kültürel alışverişe imkân sağlanması, devlet adamları arasında güven ortamının oluşmasına katkı amaçlanmıştır. Böylelikle fahri hemşehrilik beratı ve fahri doktora payeleri kültürel diplomasinin kalıcı bir unsuru olmaya başlamıştır. Bu özen göstermenin, saygının ve başkalarını önemsemenin önemli bir sembolü olarak kabul edilmiştir. Yabancı başbakan ve cumhurbaşkanlarına takdim edilen bu payeler toplumlar arası kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir aşama olmuştur.

Demokrat Parti iktidarından sonra örnek uygulamaları daha az görülen fahri hemşehrilik beratı ve doktora payesi verme kararları 1990'lı yıllardan itibaren çok daha yaygın bir hale gelmiştir. Alınan Belediye Meclisi kararları ile sporculara, sanatçılara, rektörlere, bilim adamlarına vd. çeşitli gerekçelerle fahri hemşehrilik beratları verilir olmuştur. Belediyeler için başka bir kültürel diploması uygulaması ve atağı olan “kardeş şehir” ilanı ve “şehrin altın anahatarı”nın verilmesi de 1970'lerden günümüze artarak kendini göstermiştir. Yine üniversite senatolarınca alınan karar gereği verilen fahri doktora payeleri de günümüzde en sık müracaat edilen onurlandırma araçlarından biri olmuştur. Sonuç olarak bu çalışmada bazı örnek uygulamaları ile dikkat çekmeye çalıştığımız fahri hemşehrilik ve fahri doktora payesi tevcihlerinin diplomaside, siyasette, sosyal ve kültürel hayattaki etki ve yaygınlığı yeni yapılacak çalışmalarla çok daha kapsamlı ortaya konulabilecektir.

Kaynaklar

- “Afgan Kralı Anıtkabri ziyaret etti”, *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1957, s.1,5.
- “Afgan Kralı Harb Okulunu ziyaret etti”, *Cumhuriyet*, 29 Ağustos 1957, s.1,5.
- “Ahmet Sukarno İstanbul’a geldi”, *Akşam*, 27 Nisan 1959, s.1.
- “Alman Cumhurbaşkanı Ankara fahri hemşehrisi”, *Ulus*, 08 Mayıs 1957, s.1,5.
- “Almanya Reisi Cumhuru Ekselans Th. Heuss’a Ankara Fahri Hemşehriliği Tevcih Olundu”,
İller ve Belediyeler Dergisi, S.139, Ankara, 1957, s.197-198.
- “Ankara’da görülmemiş karşılama töreni”, *Zafer*, 06 Mayıs 1957, s.1,6.
- “Aziz misafir büyük sevgiyle karşılandı”, *Ulus*, 07 Aralık 1959, s.1,5.
- “Aziz misafirimiz dün akşam İstanbul’a hareket ettiler”, *Zafer*, 09 Mayıs 1957, s.1,3.
- “B. Almanya Cumhurreisi bugün şehrimize geliyor”, *Vatan*, 09 Mayıs 1957, s.1,5.
- “Başkan Eisenhower Ankara’da”, *Vatan*, 07 Aralık 1959, s.1,5.
- “Batı Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Heuss’un dünkü ziyaretleri”, *Cumhuriyet*, 07 Mayıs 1957,
s.1,3.
- “Batı Almanya devlet reisi Ankara’da törenle karşılandı”, *Cumhuriyet*, 06 Mayıs 1957, s.1,5.
- “Büyük misafir şehrimizde”, *Vatan*, 15 Kasım 1957, s.1.
- “Büyük misafirimiz şerefine yapılan muhteşem geçit”, *Zafer*, 14 Kasım 1957, s.1,4.
- “Dost Afgan Kralı Ankara’ya geldi”, *Ulus*, 27 Ağustos 1957, s.1,5.
- “Dost Endonezya Devlet Başkanı Soekarno dün şehrimize geldi”, *Ulus*, 25 Nisan 1959, s.1,3.
- “Dost Pakistan Cumhurreisi Ankara’da”, *Vatan*, 16 Temmuz 1956, s.1,5.
- “Dost Pakistan devlet reisi hararetle karşılandı”, *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1956, s.1,5.
- “Dost Pakistan devlet reisi Meclis’te hitabede bulundu”, *Yeni Sabah*, 17 Temmuz 1956, s.1,5.
- “Dost ve kardeş Pakistan büyükleri Ankara’da”, *Ulus*, 16 Temmuz 1956, s.1,5.
- “Dost ve müttefik İtalya Reisicumhuru Ankara’da”, *Vatan*, 12 Kasım 1957, s.1,5.
- “Dr. Heuss Ankara fahri hemşehrisi”, *Cumhuriyet*, 08 Mayıs 1957, s.1,5.
- “Eisenhower dün yurdumuzdan ayrıldı”, *Cumhuriyet*, 08 Aralık 1959, s.1,5.

- “Eisenhower dün yurdumuzdan ayrıldı”, *Vatan*, 08 Aralık 1959, s.1.
- “Eisenhower’i 400 bin Ankaralı karşıladı”, *Cumhuriyet*, 07 Aralık 1959, s.1,5.
- “Ekselans Dr. T. Heuss büyük sevgi tezahüratiyle karşılandı”, *Ulus*, 06 Mayıs 1957, s.1,5.
- “Ekselans G. Gronchi dün şehrimize geldi”, *Ulus*, 12 Kasım 1957, s.1,5.
- “Endonezya devlet başkanı Ankara’ya geldi”, *Akşam*, 25 Nisan 1959, s.1.
- “Endonezya devlet reisi Ankara’ya geldi”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1959, s.1,3.
- “Endonezya devlet reisi İstanbul’da”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1959, s.1,5.
- “Federal Almanya Reiscumhuru Th. Heuss’a Ankara hemşehriliği tevcih olundu”, 08 Mayıs 1957, *Zafer*, s.1.
- “General Mirza’nın Meclis’teki konuşması”, *Ulus*, 17 Temmuz 1956, s.1.
- “Gronchi bugün gidiyor”, *Akşam*, 15 Kasım 1957, s.1,5.
- “Gronchi ile Bayar İstanbul’da büyük sevgi ile karşılandılar”, *Zafer*, 15 Kasım 1957, s.1.
- “Hipodrom’da dün parlak bir geçit resmi yapıldı”, *Ulus*, 29 Ağustos 1957, s.1,5.
- “İ. Mirza ve Bayar, dün gece Derince’ye hareket etti”, *Zafer*, 19 Temmuz 1956, s.1,4.
- “İkinci vatanım bildiğim Türkiye’ye ayak basmanın saadeti içindeyim”, *Zafer*, 27 Ağustos 1957, s.1,4.
- “İran Şahı ve Kraliçesi dün Ankara’ya geldiler”, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1956, s.1,5.
- “İskender Mirza, dün Meclisi ziyaret etti”, *Zafer*, 17 Temmuz 1956, s.1,4.
- “İtalya Cumhurbaşkanı sevgi ile karşılandı”, *Zafer*, 12 Kasım 1957, s.1,4.
- “İtalya Cumhurreisi Ankara’ya geldi”, *Milliyet*, 12 Kasım 1957, s.1,4.
- “İtalyan Cumhurbaşkanı Ankara’da”, *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1957, s.1,3.
- “İtalyan Cumhurbaşkanı Ankara’ya geldi”, *Akşam*, 12 Kasım 1957, s.1,5.
- “İtalyan Cumhurbaşkanı bugün Roma’ya dönüyor”, *Cumhuriyet*, 15 Kasım 1957, s.1,5.
- “İtalyan Cumhurbaşkanı bugün şehrimize geliyor”, *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1957, s.1,5.
- “İtalyan devlet reisi bugün şehrimize geliyor”, *Vatan*, 14 Kasım 1957, s.5.
- “Kardeş İran hükümdarları Ankara’da”, *Ulus*, 16 Mayıs 1956, s.1,5.
- “Kardeş İran Şehinşahi ile Kraliçesi Ankara’da büyük törenle karşılandı”, *Vatan*, 16 Mayıs 1956, s.1,5.
- “Majeste Zahir Şah’a Ankara fahri hemşehriliği verildi”, *Zafer*, 29 Ağustos 1957, s.1,4.

“Misafir Cumhurbaşkanı Anıt-Kabri ziyaretinde gençliğe hitap etti”, *Akşam*, 26 Nisan 1959, s.1.

“Misafir devlet reisi ekselans Mirza İskender dün gece Ankara'dan ayrıldı”, *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1956, s.1.

“Misafirimiz Ahmet Soekarno Ankara'da”, *Zafer*, 25 Nisan 1959, s.1,4.

“Pakistan Kıbrıs davamızı kuvvetle destekliyor”, *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1956, s.1,5.

“Pakistan Reisicumhuru törenle karşılandı”, *Zafer*, 16 Temmuz 1956, s.1,4.

“Soekarno'nun Anıtkabir'deki hitabesi”, *Zafer*, 26 Nisan 1959, s.1,4.

“Soekarno'nun Anıt Kabir önünde halka hitabesi”, *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1959, s.1,5.

“Şehinşah M. Rıza Pehlevi Melike Süreyya şerefine dün akşam verilen ziyafet ve kabul resmi”, *Zafer*, 17 Mayıs 1956, s.1,5.

“Şehinşah R. Pehlevi fahri hemşehrimiz”, *Ulus*, 17 Mayıs 1956, s.1,5.

“Şehinşah ve Kraliçe'nin dünkü ziyaretleri”, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1956, s.1,5.

“Şehinşah'a Ankara fahri hemşehriliği verildi”, *Vatan*, 17 Mayıs 1956, s.1,3.

“T. Heuss İstanbul'a gitti”, *Ulus*, 09 Mayıs 1957, s.1,5.

“Th. Heuss'ü 200.000 kişi karşıladı”, *Vatan*, 06 Mayıs 1957, s.1,3.

“Türk-Alman Kültür Anlaşması dün imzalandı”, *Cumhuriyet*, 09 Mayıs 1957, s.1,5.

“Türk-İtalyan bildirisinin ana konusu: Orta Doğu”, *Ulus*, 14 Kasım 1957, s.1,3;

“Türk-İtalyan müzakereleri”, *Cumhuriyet*, 13 Kasım 1957, s.1,5.

“Türk-İtalyan resmi tebliği yayımlandı”, *Akşam*, 14 Kasım 1957, s.1,5.

“Türkiye ile İtalya görüşmeleri başladı”, *Vatan*, 13 Kasım 1957, s.1,5.

“Zahir Şah Ankara'da törenle karşılandı”, *Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1957, s.1,5.

ALEMDAR, A., “Kültürel Diplomasi: Almanya ve Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018.

ARMAOĞLU, F., *Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

AYHAN, İ., “Demokrat Parti Dönemi'nde Türkiye'yi Ziyaret Eden Devlet Başkanları ve Bu Ziyaretlerin Türk Basınına Yansımaları”, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2014.

- ÇELEBİ, M., “Atatürk Dönemi ve Sonrasında Türkiye-İtalya İlişkilerini Etkileyen Faktörler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.31, S.91, Ankara 2015, s.69-92.
- GÖKSU, K., “Kastamonu Belediyesi'nin Verdiği Fahri Hemşehrilikler (1922-2017)”, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu 2018.
- KÜRKÇÜOĞLU, Ö., “Türkiye'nin Arap Orta Doğusu'na Karşı Politikası (1945-1970)”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.27, S.2, Ankara 1972, s.249-251.
- PURTAŞ, F., “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış*, C.7, S.13, Ankara 2013, s.1-14.
- SANDER, O., *Siyasi Tarih (1918-1994)*, İmge Kitabevi, Ankara, 1994.
- ŞAHİNGÖZ, M., “Sadabat Paktı”, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, C.9, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s.3320-3321.
- TURAN, Ö., *Tarihin Başladığı Nokta Ortadoğu*, Yaydağ Yayınları, İstanbul 2002.
- YILMAZ, T., *Uluslararası Politikada Ortadoğu*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.